Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Collationes doctoratus etc.; semones in concilio Constantiensi habiti - Cod. Aug. pap. 48

Franciscus <de Zabarellis>

[Reichenau], 1386-1415

Petrus Bertrandus: Sermo

urn:nbn:de:bsz:31-91037

Visual Library

vocum oblectantur de quibus beatus Augustinus in libro de X cordis ita loquitur quando
inquit delectant vanis canticis nulla vox consonans ad corpus dulcibus in po
stremum amara. O quam melius esset lacrimis et suspiriis delectari quam plangere est
flendo ad gaudium quam gaudendo ad gemitum pervenire. Cantemus ergo quia scriptum
est extrema gaudii luctus occupat et econverso ante omnia exultabitur
quis. Ista sic amanda ut apis [illegible] mordeat et scorpio blanditur [illegible] fert
ac et aucupis fecit intus. quia falso delinit. Sic voluptas ut pro te
placet ad hoc nos applicentur ut stringunt sed et alii qui cantant canticum va
nitatis qui si non ad honorem dei sed ad vanam gloriam mundi aut ad alicuius
temporalis quod [illegible] Hii sunt qui cantant ut placeant ipso magis quam
deo sicut sicut quidam sapiens ait non cantat in choro cum Maria sorore
Moysi sed in palatio cum Herodiade ut placeat Herodi. Hii scilicet non cantant
cum Christo sed cum lucifero cuius cantus Christi contrarius et [illegible] cantus Christo de
[illegible] distat a me [illegible] sic et [illegible] est [illegible] cantus de [illegible]
in solemnis et superbia vanitatis ascendam quod in celum et similis ero altissimo Christi
[illegible] canticum igitur Christi a basso in altum procedit sed cantus luciferi ab alto
in bassum quia de celo ad inferna descendit. Canticum ergo non canticum voluptatis
in mundo [illegible] vanitatis cum lucifero sed canticum caritatis cum Christo et
hii sic delectant alios alterius vocis sic delectant electos [illegible] Homo [illegible]
[illegible] cantat quam ille qui diis [illegible] consuevit de more [illegible] suo. Homo dul
cius cum [illegible] amorem suum. Canticum ergo [illegible] sicut deus [illegible] cantibus
[illegible]. Cantemus ergo non canticum voluptatis aut vanitatis sed canticum ca
ritatis de quo beatus Bernardus ait quod canticum [illegible] solet unctio et [illegible] caritatis docere
solet discere experientia quia qui non amat frustra ad audiendum carmen accedit quia
non capere non potest ignitum eloquium frigidum pectus. Sicut enim greca loquentem
non intelligit qui grecam non novit nec latine loquentem qui latinus non est sic
lingua amoris eis qui non amant barbara est. Hec ille. Amemus ergo non
voluptuoso aut vano amore [illegible] sed [illegible] divine caritati [illegible] ut
sic cum [illegible] sanctis canticum novum cantare valeamus hic per gratiam et
in futuro per gloriam quod nobis concedat deus in secula benedictus Amen

Sermo synodalis magistri Petri Rewtlinger [illegible] [illegible] in Constantia in ecclesia
maiori [illegible] theologie professoris [illegible]

Obsecro vos ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis ephesios 4 Verba
hec apostoli [illegible] patres et in Christo fratres carissimi quod ab ipso summo p
[illegible] prelata et nunc a me indigno [illegible] sunt si diligenter [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] salutarem [illegible] aptissi
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nobis [illegible] in sacris eloquiis [illegible]
[illegible] triplex legitur vocatio. Prima est ad benefica [illegible] secunda est
ad gratifica [illegible] tertia est ad [illegible] [illegible] tertia vocatio
secunda melior tertia optima est quia tertia sine prima aut secunda sine prima [illegible]
et ad [illegible]. Prima ergo vocatio est eterne predestinationis de qua dicit
apostolus quos predestinavit hos et vocavit et quos vocavit hos et iu
stificavit [illegible] et [illegible] elegit nos ante mundi constitutionem ut essemus sancti
et immaculati et [illegible] [illegible] ephesios 1. Secunda est vocatio [illegible] [illegible]

ad dimittendi feceredes.
de q̄ ipse ait multi sc̄ vocati pauci vero electi multa siquidem spūali ad p̄n
cum gr̄e et iustitie sanctificacōm vocantur qui tamē carnali vibant id est
in ipso s̄co apl̄oꝝ collegio demonstrat quibus a dn̄o dr̄ Nōnne ego duodecim
elegi vos et unus ex vobis dyab̄ est Jo. vi. O deus et tu cito ubi ꝗ ꝗ
dolor in durum ac equalis terribilis est q̄ forte hodie mi duodecim q̄
ad fidei sanctificacōm p̄ baptismate gr̄am vocati sunt quā uix unus vel
videri dyab̄ sunt q̄ gregem dominantur ꝗ dum ad statū vel plures ue
tunc ad regnū celeste pauci pervenient // ꝗ a vocatio pastoralis placiorū
de q̄ dn̄s eiquit . Nō vos me elegistis sed ego elegi vos Jo. q̄ . ubi p̄t
huius dn̄ic eleccionis seu vocacionis ad pastorale curā et administracionē cum
fructu signum ostendit ei subdit ut fructū afferatis et fructus vr̄ maneat
Sicut aut in figura dicebat dn̄s q̄ cuius elegero germinabit virga eius
nūc in'me virga cui dicitur p̄thetica q̄ ei signum dn̄ice eleccionis germinabit cum
florum placiorum figurans flores sit et fructus habuit / Sic virga aarontica
i placiorum auctoritas pastoralis flores vere doctrine et fructus bone vite ac
flores virtutis et fructū operum debet proferre et habundanter diffunde
sed heu nobis hodie timendum est ne quedam prelatorum virge nō ut ministrorum dī
sed ut magorum dyab̄ nō flores virtutū sed dracones vicior̄ p̄ducit sic de magis
pharaonis et eorum virgis significate legitur exo. vii / hec est ḡo dn̄ice vocacionis
gr̄a distinctio quā ideo p̄orto dignū duxi quia prima et 2a vocacioꝰ sed et
natis p̄destinacionis et communi sanctificacionis et statum quidem sunt pauca q̄ p̄
misi de eis dicta sufficiant / Sed q̄ 3a vocacio i placionis pastoralis sci
cui ceterorum ministrorum p̄uit est dicitur ac eo loqui ad p̄positū unde p̄nt sint
eis p̄rimū ideo sciendi ꝗ et in ipso fuis vicem vos i hoc p̄nti synodo co
gregati vos ad ecclesiastica administracionem vocati vos dn̄o vocante ad
curā pastoralē vocacionis electi nō tantum diligent' verbis p̄ me uere
p̄sbatam intimemus Obsecro vos ut digne ambuletis etc. In quibus verbis
tria valde commendanda notantur / primo humilis exhortacio obsecro vos q̄ 2o
utilis informacio ut digne ambuletis / 3o nobilis exaltacio vocatione q̄ voca
ti / Primo q̄ i verbo p̄posito notatur humilis exhortacio q̄ dicit aplus obsecro
vos nō cum dicat p̄cipio quid auctoritatis dampnatur impias sed obsecro
quasi caritatis dilectiōis dulcius In quo nobis pastoribus et prelatis caritative
ministrare compatiens dat imitacionis exemplum ut prelati nos nō sic subditis dn̄i
durum et austera correctione p̄mamus sed sicut humiles q̄sui dulci mansuetudine
mansuetē benignitate benignē q̄ monicōis obsecracione p̄cedamus sic enim
nos docent prelatorum aplorum q̄ omni principis dicens Obsecro pastores et
qui i vobis est gregem dei nō coacte sed spontanee nō turpis lucri gra̅ sed
voluntarie neque ut dominantes in clero sed forma facti gregis i p̄. q̄ q̄ convit
vero malis subditis q̄ pastoribus p̄ p̄phetam dr̄ vos autem cum austeritate imperabatis
eis et cum potencia etc. Et ideo instruccionē ḡo et correccionem gregis
dn̄i nō austeri pastores aut potentes subditi sed humiles ac pacati ut
subiti ydonei sunt dicentem aplo fr̄es si preoccupatus fuerit ho i aliquo delicto
vos qui spirituales estis huiusmodi instruite i spu̅ lenitatis et pacientie sup
portantes inuicem in caritate In spu̅ aut lenitatis dr̄ sed correctio dolique
q̄ hic procedit ex radice caritatis ideoque magis dulcedo humilitatis et man
suetudinis esse dr̄ in ore prelati corrigentis q̄ quidem autem dr̄ solet et
hec plus languit tunc caret eo / In cuius eciam figura legitur q̄ archa testa

Cum mltis pastoribus p̄t vocari ad plures sed paucis clerici p̄ ad regiminem et vocantur et non in p̄fectum

Invocando q̄ clerus

Dr̄ p̄ sedes 2 vocat clerus

q̄ a vocati sunt ad prelaturam q̄ hic fructum afferant q̄ sola pma est vera electio pastoris

Exemplum humilis clemens correctionis austere

Tu pastor non dn̄s et superbus q̄ pastores

no

mea fuit virga cum mana. pastoralis mansuetudinis que sit cum virga pastoralis correctionis esse debet manna pastoralis mansuetudinis. Sed hic valde notanda sunt apostoli verba quia non solum dicit cum humilitate et mansuetudine sed cum omni humilitate per hoc signans quod pluribus (?) cum omnibus humilitas et mansuetudo non solum exterior sed interior non solum in ore sed in corde non solum in lingua sed in opere. Christus qui ait Discite a me quia humilis sum et mitis corde Mt xi. Alioquin non esset humilitas vera sed ficta de qua scriptum est per sapientem Est qui se nequiter humiliat et interiora eius plena sunt dolo Eccl xix. Sed id quod est notandum est quod ibidem subdit apostolus cum paciencia supportantes invicem ad pacienciam supportandum aliena peccata exigunt sed una que consistit supportandi ideo cum supra de instructione delinquentis ageret quibus addidit considerans teipsum ne et tu tempteris. Sed quod propositum dicit beatus augustinus quod nihil ad misericordiam sic provocat ut sic proprii periculi consideracio ideo nec Christus principem eiusdem quem sit ut in se ipso addisceret quantum aliis misereri deberet ut scriptum est in collige quod sit propria experiencia xi et hoc de primo membro sermonis in alio. || Secundo notatur in verbis propositis utilis exhortacio quod ut digne ambuletis nulla enim exhortacio utilior nulla vobis necessaria virtuosior esse potest quam ut digne ambuletis in via sua domini. Beati immaculati in via qui ambulant in lege ... et sunt de virtute in virtutem usque in finem perseverando sicut lubricum ... quod ut gregorius dicere solet. In via dei non progredi regredi est. Sed hic diligenter advertat caritas vestra quod ut digne ambuletis tria precipue sunt vobis necessaria. Primo ut ambuletis caute per claram et expressam cognitionem. Secundo ut ambuletis recte per iustam et virtuosam operacionem. Tercio ut ambuletis munde per sanctam et honestam conversacionem. Sed primum in vobis debet esse veritas sapiencie. Secundum in vobis esse debet bonitas iusticie. Tercium in vobis debet esse puritas castimonie. Et de hiis tribus aliqua breviter dicenda sunt. Primo igitur ut digne ambuletis necesse est vobis ambulare caute per claram et expressam cognitionem. Sed quod debet esse veritas sapiencie dicente apostolo videte quomodo caute ambuletis Eph v. Et Christus fratres tamen ut non digne ambuletis sed caute obviantes in via domini undique pedibus vestris per cogitacionibus et affectibus preparant laqueos ... et decorum ... et circa laqueos tendit mundus laqueos dyabolus ... et sapiens dicit qui cavet laqueos securus est Prov xi. Et igitur a tot laqueis caveatis necesse est vobis ut caute ambuletis clare ... et ... conspiciendo viam vestram ... ne per defectum cognitionis et ignorancie ... in precipicium et foveam dampnacionis vos ... sed quod ... debetis et ... inscrutabiliter ... Jeremias ... canticum ... Ideoque ad hanc dampnabilem ... veritatis sapiencie in vobis debet esse et ... ostendere qui in domo dei sunt ... veritas sapiencie ... cognitio divine scripture hoc est enim lucerna pedes a lapsu custodiens et in via dei caute dirigens ... dicente propheta Lucerna pedibus meis verbum tuum et lumen semitis meis ps cxviii. || Secundo ut digne ambuletis necesse est vobis ambulare recte per iustam et virtuosam operacionem sed quod in vobis debet esse bonitas iusticie Certe via que ... ducit nos ad ambulandum proponitur ipso Christo ... est et ab ea sancti oberrare ... et inquit via que ducit ad vitam eternam et pauci ingredientes ... Mt vii ...

|| Ecce in pastore debet esse virga cum manna

... pastore debet esse humilitas

... propositum ... debet

... ut digne ambuletis humilitas ...

Tercio ut ambuletis ... contra ...

Ambuletis caute ... pedibus ... contra ... in precipicium ...

Secundo per iusticiam bonitatem ... et ...

loqui ab huius uicinitudine nec ad dexteram nec ad sinistram declinando sed medio
itinere gradiendum est quod utique aliter fieri non potest quam per virtudinem hoc est iuste et
tenuiter gradiendo est quod utique aliter fieri non potest que per me extrema viciosa medium tenent
prudentes ab eis equaliter iuste et virtuose quod per me virtutem modum tenent
que sic plus aut minus per virtudinem consistit Sicut quod de viciosis qui a recto medio
virtutis obviant propheta dicit In circuitu impii ambulabunt. Econtra de iustis
et spiritualibus de cuius iustitia et circa eos viros alios uos et singuli nostri erdine
et pastor de cuius iustitia et curatos viros quos uos et singuli nostri ordine ac
ac debet // figuraliter scriptum est pedes eorum pedes recti, ubi ad recte ambulandum
dispositi esse // 3° ut digne ambuletis unum est uos ambulare digne per

3° ambuletis mundi decenter per statum et honestam conversacionem

sanctam et honestam conversacionem quod in uos esse debet super castitatem / Sanctitatem
et honestam conversacionem sicut quod in uos esse debet prima castitate / Sanctitatem
omni dilectione ac exigenciam docente cognoscit quod hi qui per mundi immundicia
ambulant recte currunt et difficile pedes suos a lapsu custodiunt hoc autem
non solum corporali sed eciam spirituali uero et eorum distinctione, Vnde de hiis qui in spirituali via
divina legis mundis pedibus gradiunt per prophetam dicitur beati immaculati in via qui
ambulant in lege domini. hec autem licet sicut ad omnes pertineat generaliter christianos
specialiter tamen ad uos ecclesiasticos viros quibus singulariter illud propheticum dicitur
gratum. Mundamini qui fertis vasa domini ysaie lii. Si enim mundi esse debeat
ministri legis mosayce quanto magis et uos ministri legis euangelice quibus non
solum vasa domini fiunt sed et ipsum dominicum corpus offerre committitur In cuius
gratia ipsius domini preciosi corporis sui consecrauit et consecrandi commisit discipulorum
suorum pedes lauit hoc autem xps significans quod ipsi suique successores eorum tam
incomparabilis sacramenti ministri hiis debebant non solum interiore sed exteriore
mundicia ut non solum essent mundi interius in spiritu per iusta et virtuosam
operacionem sed eciam exterius in fama per statum et honestam conversacionem / Sicut
quippe mundicia omnis mans uarie est in ipsos / 2a ad Corinthios primo
et Philippenses / prima laus enim 2a lucet uero scriptum est Sic luceat lux uestra
coram hominibus ut videant et cetera o Quia hic quod illud quod precipi re

De castitate cleri

memorandum esse uolo sit quod ad presentem mundiciam fame sic quod ac honesta
conversacionis uite stabiliter conseruanda in uobis precipue esse debet pu-
ritas castitatis quia in clericorum fama maxime solent detrimentum pati inmunda
luxuria sed quasi ad vitalia doctorum cum sint mulierum suspectas conuersatione de
hiis prohibita legimus Cuius de aliis tacita audiamus) pauca ex hiis multis
que in epistola ad nepocianum ad hoc specialiter scribit egregius doctor ieronimus ho-
spiciolum inquit tuum aut raro aut numquam mulierum pedes terant omnes
puellas et virgines xpi aut equaliter ignora aut equaliter dilige nec cū
eis sub eodem tecto maneas nec in preterita castitate confidas nec dauid sanc-
tior nec salomone potens es sapiencior , memento semper quod paradysi colonum de
[illegible] possessione sua eiecit et illum Si propter clericatus officium aut vidua
visitatur aut virgo numquam domum solus introeas taliaque habeto socios quorum
contubernio non infameris et per huiusmodi concludit sancto animo sufficere et
scis probabilem fingi sit ne fingamus aliud de vita / hec ille / Audistis fratres ka-
rissimi quod ut digne ambulantes in uos requirit ueritas sanctitas honestas
et puritas castitatis Sed timeo ne in pluribus uestris eam contraria ut

De capitulo

in uos ex contrario reperiat per superbie dignitate ignorancie veritatis per sue honestatis

In matrimonio generis

malicie puritatis per castitatis puritate inmundicie vilitas sed hodie
proh dolor ecclesiasticus status sit ad vicinius quibus plus alius est ut ut clerici

et laycos int(er) sacerdotes et p(re)latos nu(n)q(uam) ulla maior d(igni)ta(s) vocat(ur) a deo ut
ea magis illud ... (con)ferunt ... et erit sic p(re)latus sic et sacerdos et
hoc de ... p(ri)ncipalit(er) in p(ri)ncipalis auctoritate // 3o notatur i(n) v(er)bis p(ro)positis nobilis excel-
lencia s(cilicet) i(n) vocac(i)o(n)e q(ua) vocati estis / hec est vocatio sacerdotalis honoris et p(re)la-
tionis dignitatis est qua nulla in terra nobilior sublimacio n(ost)ra nobilior
esse p(otes)t i(n) q(uan)tu(m) n(on) terrena s(ed) celesti auctoritate electi estis n(on) humana s(ed) di-
lectione divina vocati s(e)c(un)d(u)m illud ap(osto)li nemo assumat sibi honorem nisi q(ui) vo-
catus a deo tamq(uam) aaron hebr(eos) 5to Vnde huius vocationis ... sublimitatis
sublimitas et sublimis nobilitas vobis ostenditur cu(m) d(icitu)r vos estis
genus electum regale sacerdotium gens s(an)c(t)a p(o)p(u)lus acquisitionis i(n) petri 2do q(ui)a
vos estis genus electum spiritualis vocationis regale sacerdotium sacramentali
unctione gens s(an)c(t)a spirituali p(ro)fessione p(o)p(u)lus acquisitionis filiali et spirituali ad-
optione de quibus eor(um) nobilitatibus sic breviter transeo q(ui)a longu(m) nimis esset
de singulis dicere. Sed hic unu(m) attendite et ad diligentiorem notitiam sufficiat
q(uod) s(cilicet) i(n) hac tam nobili vocatione vos n(on) quasi de vana nobilitate car-
nali s(ed) q(uam) de vera nobilitate spirituali gloriandum est dicente ap(osto)lo videte
vocationem vestram q(uia) n(on) multi sapientes s(ecundu)m carnem n(on) multi potentes n(on)
multi sapientes s(ed) q(ue) stulta sunt elegit deus ut n(on) glorietur omnis caro
in conspectu eius cor(inthios) 1o unde fr(atr)es dilectissimi ut sancta scriptura bona potentia
vana nobilitas et generalis vana carnis gl(ori)a (con)fundat ... hac sententia
ap(osto)li n(on) sapientes s(ecundu)m carnem s(ed) spirituales n(on) potentes ... s(ed) virtutibus
non nobiles carne s(ed) mente ad altitudinem ... dignitatis ... elec-
tione vocantur. Audiant ergo doctrina(m) hanc audiant et erubescant sublimi-
tatem et ambitiosi ac vana gl(ori)a turgidi qui blandiciis obsequiis et
favoribus sibi vendicant magnatum et potentium suffragia aut p(ro)p(ri)e
... nobilitate generis ut sic p(er) ... ingerunt ...
... tales n(on) digne ambulant s(ed) indigne ambulant
tales n(on) divina vocatione s(ed) humana usurpatione sed superna violentia
i(n) ovile domini gregis ascendunt. Ideoq(ue) n(on) pastores s(ed) raptores n(on)
duces aut pastores s(ed) fures et latrones nominandi sunt dicente ap(osto)lo
qui n(on) intrat p(er) ostium in ovile ovium s(ed) ascendit aliunde ille fur est et latro
Joh(ann)is 10o Certe p(er) ostium n(on) intrant qui ideo ascendunt s(ed) ut pasca(n)t
n(on) ut p(ro)sint s(ed) ut p(re)sint n(on) ut ministrent s(ed) ut dominentur Contra q(uos)
i(n) evangelio dicitur reges gentium dominantur eor(um) non sic autem erit inter vos
sed qui maior est fiat sicut minister lu(ce) 22 Non sic ergo fr(atr)es n(on) sic s(ed) ...
est q(uod) s(ecundu)m ... nota est in verbis p(ro)positis Obsecro vos ut digne am-
buletis vocatione q(ua) vocati estis Quod vobis concedat qui vos sua gr(ati)a
vocare dignatus est ih(esu)s ch(ristu)s qui cu(m) p(at)re et sp(irit)u s(an)c(t)o vivit
et regnat deus Amen.

||3(us) articulus
(con)sideranda (com)pelli
clerici

(com)plementum do-
(com)pleatur ...

Sequitur sermo factus in missa concilii generalis pro recipiendo magnum Gwillhelmum [illegible] de [illegible] legatum [illegible] ad [illegible] generale [illegible] eiusdem legacionis die xxix Augusti anno domini [illegible] apostolica sede vacante etc.

Resurrexit a mortuis ideo [illegible] operantur in eo [illegible] et [illegible] eius Coram vobis reverendissimi patres et sacratissime sinodi [illegible] theolo [illegible] sermonis hodie facturus [illegible] sedatores orbis [illegible] mores [illegible] vita moribus doctrina denique virtutibus florentissimos [illegible] delectos quibus presidet ut [illegible] virtutum dominus [illegible] luminis [illegible] radios effluens super omnes intellectuales [illegible] illo [illegible] celeberrimum cetum [illegible] politissimas mentes candore lucis eterne medius in milibus ardens ut [illegible] ignibus ether. Hoc me cogitante [illegible] [illegible] [illegible] gelido tremore [illegible] formidine [illegible]
Exordium igitur [illegible] est dans virtutum ab eo postulanda [illegible] est qui dat omnibus affluenter et non improperat. Qui facit angelos suos spiritus et ministros suos ignem urentem qui promittit [illegible] tibi dabo intellectum et [illegible] te in via qua gradieris. In ipsum [illegible] oculos [illegible] ad [illegible] mas [illegible] hac voce [illegible] qui [illegible] homini [illegible] deus [illegible] sine fine regis [illegible] veritatibus imple [illegible] regnator [illegible] cum [illegible] Da [illegible] augustum [illegible] illabere [illegible] pollutum [illegible] ut [illegible] fons caloris [illegible] ubi residet [illegible] [illegible] sedes [illegible] augusta cellula fluat verbum virtute multa [illegible] hoc tuis [illegible] meritis [illegible] [illegible] [illegible] fulgens que das omnibus [illegible] [illegible] [illegible] in gloria tue [illegible] odorem [illegible] [illegible] tibi [illegible] Ave maria [illegible]
Resurrexit a mortuis etc. Reverendissimi [illegible] patres eruditissimi et [illegible] viri hominem constat esse compositum ex limo terre [illegible] ac [illegible] corpore [illegible] [illegible] est [illegible] vite [illegible] celesti [illegible] docente hystoria [illegible] formavit deus hominem ex limo terre [illegible] vivo et hoc [illegible] [illegible] vigor igneus origine celestis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] novo corpus quod corrumpitur [illegible] animam et [illegible] [illegible] [illegible] originali [illegible] [illegible] [illegible] mors [illegible] [illegible] mors [illegible] voluntas [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] plagatus est [illegible] nullus [illegible] status [illegible] ad [illegible] [illegible] et [illegible] virtute robustus [illegible] lubrica